

ŠARLATÁN SI MOHL VÍC VĚŘIT. IVAN TROJAN ALE ZTVÁRNIL OPRAVDU SILNOU POSTAVU

22. srpna 2020, Lidovky.cz – autor: Marcel Kabát

PRAHA – Film Agnieszky Hollandové Šarlatán, který měl světovou premiéru na letošním Berlinale a nyní po vynucené pauze přichází do kin, nabízí pozoruhodný portrét rozporuplné osobnosti s trochu zbytečně přifouknutou soudní zápletkou.

Námět k filmu *Šarlatán* je dílem Martina Šulce, prasynovce léčitele Jana Mikoláška. Ten ve své době představoval skutečný fenomén. Jeho překvapivě spolehlivá diagnostická metoda spočívala ve zkoumání lahvíček s močí a k často úspěšnému léčení pacientů používal bylinné směsi. Působil za nacistického i komunistického režimu a v obou případech se setkal jak s perzekucí, tak s přízní mocenských špiček, které jeho schopností využívaly. Jeho autentická snaha pomáhat lidem kontrastovala s jeho někdy nerudným chováním a neodpovídal ani romantickému obrazu chudého bylinkáře.

Zakládal si naopak na svém majetku a v dobách komunistického rovnostářství provokoval svým životním stylem. Zároveň štědře financoval nejrůznější veřejně prospěšné projekty. Jeho kariéru utnulo úmrtí prezidenta Antonína Zápotockého, který nad ním držel ochrannou ruku. Právě smrtí Zápotockého začíná film Agnieszky Hollandové, jehož scénář podle Šulcova námětu napsal Marek Epstein. Ze známých rysů Mikoláškovy osobnosti se do filmu nepochybně mnohé dostalo a mnoho také přibylo v rámci legitimní autorské licence. Mikolášek se z pochopitelných důvodů nikdy otevřeně nepřiznal ke své homosexualitě, Šarlatán je nicméně z podstatné části vystaven jako gay romance o vztahu mezi Mikoláškem a jeho asistentem.

Film také nad rámec doložených skutečností pracuje s jakousi hluboce temnou stránkou léčitelovy osobnosti, s níž Mikolášek svou dobročinností bojuje. V tomto ohledu se stále ještě jedná o podnětnou interpretaci, která se vejde do hranic historické věrnosti. Opustit realitu se naopak tvůrci rozhodli v případě Mikoláškovy vykonstruovaného procesu, který následoval po léčitelově upadnutí v nemilost. Soud se skutečně odehrál a Mikolášek dostal tříletý (a po odvolání šestiletý) trest, bylo to ovšem za údajné zatajování příjmů. Pro účely filmu byla takováto šikana shledána příliš fádni, a tak je Mikolášek obviněn z toho, že dvěma ostravským komunistickým funkcionářům poslal směs bylin obsahující strychnin, který je zabil.

Zatčený Jan Mikolášek (Ivan Trojan) se tak v přítomné rovině vyprávění utkává s arogantním vyšetřovatelem (Miroslav Hanuš). V obhajobě mu pomáhá mladý advokát Zlatohlávek (Jiří Černý), který je přidělen ex offio, ale překvapí upřímnou snahou postavit se za svého klienta a hledat pravdu. Rozhovory obviněného s vyšetřovatelem jsou zároveň příležitostí, jak vracet děj v četných retrospektivách nazpět do Mikoláškovy minulosti, od trýznivého zážitku z války přes probuzení léčitelských schopností, učení se od bylinkářky Mülbacherové (Jaroslava Pokorná), léčení zástupů doufajících nešťastníků, zapeklitou zkoušku diagnostických schopností na gestapu až po osudové seznámení s asistentem Františkem (Juraj Loj), s nímž Mikolášek naváže silný vztah, také ale ne prostý démonů a selhání.

Ivan Trojan vytvořil skutečně silnou, těžko proniknutelnou, přesto ale věrohodnou postavu člověka nadaného mimořádnými vlohami a pílí, schopností milovat i touhou pomáhat, který je však zároveň egoista a konformista. Tvrdou i citlivou povahu Mikoláška v dospělém věku pomáhá pochopit jeho představení v době, kdy se jeho osobnost utvářela: to je práce pro Josefa Trojana, který hrdinu přesvědčivě předvádí v mladistvě excitovaném stavu. Na prožitku ze Šarlatána má velký podíl také kamera Martina Štrby – mimo jiné i proto, že z prohlížení lahvíček s močí, jichž diváci spatří opravdu hodně, učinil fascinující vizuální dobrodružství.

Hlavní poučení ze *Šarlatána* zní silně a přesvědčivě: je pošetilé vidět ve výjimečných lidech modly, ale stejně tak je nespravedlivé kohokoli šmahem soudit, protože temné a světlé stránky existují v každém člověku. K pochybnostem a otázkám, které si má divák nad tímto filmem klást (a ne nutně na ně musí hned najít odpověď), se ale zbytečně přidávají některé další, způsobené snahou o větší efekt. Komplot státní moci, který scénář předkládá, je hodně sporný – ať už proto, že v roce 1958 už přece jen ta nejtuzší totalita povolila a naprostá svévole navzdory jasným důkazům by v takto vyostřené podobě byla těžko možná, nebo proto, že Jan Mikolášek (ani tak, jak jej představuje film) nebyl pro režim tak zásadním nepřitelem, aby k jeho likvidaci použil tak vyhrocených prostředků. Ve skutečnosti mu stačily mnohem všednější nástroje, i v tom případě ale šlo o zničení člověka a rozvrácení jeho života. Šarlatán si mohl více věřit a ukázat destruktivní špínu právě v její úřednické banalitě.

Zdroj: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-sarlatan-si-mohl-vic-verit-ivan-trojan-ale-ztvarnil-opravdu-silnou-postavu.A200821_113856_In_kultura_jto